

УДК [378.016.80]:33

РОЛЬ КНИГИ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ

М. С. Якубовська

Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна

Розглянуто роль книги у становленні культурологічного світогляду сучасних студентів. Досліджено архетипи формування у студентів активної мисленнєвої діяльності за допомогою художніх текстів. Накреслено парадигму синергетичного підходу до вивчення наукових явищ сучасної технічної сфери діяльності на основі сформованого культурологічного світогляду студентів, що дає можливість зрозуміти ці поняття у широкому узагальнювальному спектрі та у взаємозв'язку з іншими процесами навколишнього світу.

Розглянуто роль книги у системних змінах інноваційних навчальних парадигм: від системи емпіричного засвоєння навчального матеріалу до багатовекторного його осмислення. Накопичення щораз більшої інформації у системі сучасної освіти потребує якісного переосмислення парадигми освітньої моделі, яка полягає не тільки у більшому засвоєнні знань, а вироблення у студента якісно нової системи мислительної діяльності та гармонійного розвиненого світогляду.

Досліджено роль художнього тексту як важливого чинника формування мислительної діяльності сучасних студентів. Відповідно відбувається переорієнтація світогляду студентів від уривчастого сприймання світу до побудови гармонійної моделі світогляду, у системі якої відбувається логічно поетапне, багатовекторне формування людської індивідуальності, яка бачить і сприймає навколишній світ через систему розуміння причинно-наслідкових зв'язків світової моделі.

Охарактеризовано роль синергетичного методу у системному освоєнні художніх текстів — під час використання якого відбувається логічне, системне перерформатування мислительної діяльності у різноплощинних вимірах. Зазначений метод є унікальним засобом, який огранює духовну субстанцію людської індивідуальності та стає основою формування мотиваційних засад професійної діяльності.

Ключові слова: архетип сучасної культури, культурологічна парадигма, культурологічний світогляд, демократизація навчання, інноваційні програми, гармонійний розвиток особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження ролі книги у системному формуванні світогляду сучасного молодого покоління розкривається у працях сучасних учених: В. Кременя, І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Барабанщикова, В. Гриньова, І. Ісаєва, В. Сластьоніна, Є. Барбіна, А. Бойко, Г. Васяновича, С. Гончаренка та

ін. [1]. Проблема формування якісно оновленої культурологічної парадигми в освітньо-виховному процесі та ролі книги у її реалізації розкривається в працях багатьох сучасних науковців (З. Бакум, В. Байденко, Н. Бібик, О. Божович, С. Бондар, П. Борисов, А. Богуш, І. Варнавська, М. Вашуленко, Л. Ващенко, І. Волкова, М. Гончарова-Горянська, О. Горошкіна, Л. Гузєв, І. Гушлевська, І. Зимня, І. Єрмаков, С. Караман, О. Локшина, Л. Луценко, А. Макарова, Н. Мордовцева, О. Овчарук, Л. Парашенко, М. Пентилюк, О. Пометун, О. Савченко, О. Семенов, П. Хоменко, І. Хом'як та ін.). Провідною ідеєю цих праць є формування культурологічної основи для становлення парадигми якісно нової інноваційної парадигми сучасної освіти.

Мета статті — дослідити функціональні особливості художнього тексту як важливого чинника у пробудженні духовних синергетичних здібностей особистості, розглянути роль книги у творенні сучасної культурологічної парадигми. На конкретних прикладах довести, що за допомогою книги як важливого чинника навчально-виховної діяльності можна сформувати гармонійну, всебічно розвинуту, освічену людську індивідуальність з інтелектуальною, моральною, естетичною виграненою культурою діяльності.

Виклад основного матеріалу досліджень. Формування навичок та умінь у технічній сфері діяльності вимагає від студентів широти та глибини проникнення мисленнєвої діяльності у навчальний процес. Тому синергетичний підхід до вивчення наукових явищ технічної сфери діяльності допоможе зрозуміти ці поняття у широкому узагальнювальному спектрі та у взаємозв'язку з іншими процесами навколишнього світу.

Широта світогляду, сформована на основі культурологічних цінностей, дасть змогу студентові навчитися бачити причинно-наслідкові явища, котрі відбуваються у навколишній дійсності. Тому досягнення матеріальних прибутків будь-якою ціною, через неефективне використання людських чи матеріальних ресурсів, ніколи не буде самоціллю нового покоління фахівців, вихованих в умовах сформованого інноваційного культурологічного простору.

Єдина вимога до змістового наповнення цих текстів — це високо-художність і багатовекторність. Система викладання повинна мати проблемний характер за тематичними площинами, котрі пронизують наскрізним поглядом часо-простір тривання художнього тексту.

Питання ролі художнього тексту у формуванні культурологічного світогляду сучасних студентів розглядатимемо у системі змістового наповнення, оскільки метою статті є дослідження духовно-екзистенційних кодів сучасних текстів, що відповідно дає змогу побачити їхню роль у багатовекторному культурологічному просторі сучасності.

Вимога художньої правдивості зображення явищ стосується найголовнішого у художньому творі — глибини й істинності узагальнень, культурологічної цінності загалом. Ця вимога має бути підкріплена поняттям повноти і креативності у системному зображенні буття.

Повнота зображення у художньому творі за умови формування системи культурологічного світогляду студентів — необхідна умова життєвої достовірності,

правдоподібності індивідуальних смислів. Недооцінка тієї чи іншої сторони життя, неуввага до смислів, духовного життя людей, невміння проявляти силу волі у складних ситуаціях, не протистояння відсталим, шкідливим явищам не лише веде до творчих невдач, а й унеможливує використання такого тексту у системному вихованні особистості сучасного студента.

У системі особистісно зорієнтованої освіти виробляються чіткі критерії, за якими іде відбір якісних талановитих творів, які будуть найефективнішими у системі формування культурологічної компетентності сучасного студента.

Є епохальні твори, які змінюють хід історії. Є творчі особистості, які кидають виклик епосі та залишаються знаковими смислами духовного поступу людства на часі творення нових інноваційних методів у системі педагогічно зорієнтованої особистісної освіти.

Методи дослідження та філософсько-технологічні основи їхньої реалізації є важливими у сегменті дослідження вироблення парадигми літературознавчих досліджень. Серед найактуальніших виділяємо такі: біографічний, культурологічний, феноменологічний, герменевтичний, парадигмальний, часо-просторовий. Ці методи можна поділити за значеннєвим типологічним принципом на два напрями: філософсько-психологічний, котрий моделює загальні принципи реалізації інноваційних педагогічних досліджень та дидактично-методичний, який більше тяжіє до формування наукової дидактичної методики.

До першого напрямку методів належить біографічний, культурологічний та феноменологічний. Для цих методів характерний більший ступінь узагальнення. Біографічний метод покладено в основу особистісно зорієнтованої педагогіки, оскільки лише талановитий педагог може сприяти вихованню талановитого студента. Культурологічний метод покликаний створити фундаментальні дослідження з творення інноваційної культурологічної парадигми сучасності. Феноменологічний метод проводить пошуки явищ (феноменів), здатний стати рушійною силою творення інноваційної педагогіки новітньої епохи.

Під час аналізу науково-теоретичних засад культурологічної підготовки студентів вищих навчальних закладів важливими є вищезазначені системні методи, оскільки вони дають змогу побачити загальні закономірності процесів, накреслити перспективи їхнього розвитку. Ці методи важливі під час відбору текстів, які би мали мати найефективніший вплив на формування культурологічного світогляду студентів.

Дидактично-методичний напрям педагогічних інноваційних досліджень методів більш зорієнтований на вироблення системних принципів творення системи інноваційних педагогічних досліджень. Парадигмальний метод прокладає шляхи для творення інноваційних взірців педагогічних систем, на котрих рівнятимуться пошуки якісно нових шляхів сучасної особистісно зорієнтованої освіти.

Просторово-часовий метод дослідження є логічним продовженням хронологічного методу, але на якісно іншій основі, коли лінійність та одноплосинність простору і часу замінюється багатовекторністю духовно-екзистенційного осмислення дійсності. Герменевтичний метод побудований на основі аналізу тексту і

його впливові на формування як світоглядних позицій студента, так і шляхів досягнення мети.

Синергетичний метод абсолютно новаторський, оскільки об'єднує культуросферу та соціосферу як основу для інноваційного пошуку нових шляхів еволюційного поступу як для особистісно зорієнтованої педагогіки, так і для еволюційного розвитку як людської індивідуальності, так і соціуму загалом. Усі ці методи важливі у системному переосмисленні ролі сучасної художньої літератури у розвиткові сучасних педагогічних інновацій.

Сучасне переосмислення викладання літератури у системі вищих навчальних закладів вимагає власне такого пере-прочитання, адже, додавши у навчальний план ще один предмет, навіть за вибором студентів, ми нічого не досягнемо у зміні духовної свідомості студентів. Завдання інноваційних спецкурсів з літератури у будь-якому форматі (сучасний літературний процес, наскрізний літературний процес, знакові смисли літературних текстів тощо) у системі технічних навчальних закладів потребують якісно нового підходу до системи викладання і до відбору навчального матеріалу.

Синергетичний метод полягає у висвітленні проблеми у несподіваному ракурсі. Ця несподіванка в осмисленні художнього тексту, або у взаємозв'язку художнього тексту і біографії автора, або взаємопроникненні соціальних і художніх площин в екзистенції художнього тексту.

Зрозуміло, що зараз ми виділили три найголовніші моделі літературного архетипу інноваційної педагогічної моделі: текст як духовна екзистенція, текст та автор у системі діалогічної внутрішньої взаємодії, текст як синергетичний вияв епохи. Триєдине начало практично вичерпує багатоплощинну палітру системного аналізу художніх текстів.

Ця система формує якісно нову модель сучасного літературознавчого мислення, котре практично нівелює розбіжність між словом і переконанням, тобто здатність до такого аналізу виробляється лише у парадигмі знищення подвійних стандартів, котрі думаємо — одне, говоримо — інше.

Курс літератури у системі вищого навчального закладу у будь-якому форматі вимагає не фактологічного наповнення, а якісного глибинного осмислення або нових художніх явищ, або пере-прочитання знаних — з позиції інноваційного людського досвіду.

Сформувавши відповідну систему мислительної діяльності, ми намагаємося досягти і підвищити продуктивність праці студентів (як навчальної, так і виробничої), і становлення гармонійної спокійної зосередженості, що стане запорукою психологічної безпеки як людської індивідуальності, так і суспільства загалом.

Такий спосіб мислительної діяльності прийнятний для різних галузей знань, зокрема і технічних напрямів. Але, на наш погляд, його найкраще вигранувати у системі культурологічних дисциплін, оскільки синергетичний принцип найкраще засвоюється за умови емоційного чинника, який є найкращим способом підвищення ефективності навчальної, а отже, і професійної діяльності у найрізноманітніших сферах.

У системі синергетичного методу відбувається логічне, системне, якісне переформатування мислительної діяльності у різноплощинних вимірах. Як у калейдоскопі, в уяві виникають несподівані ракурси зображення явищ, несподівані асоціативні зв'язки, паралелі і так навіть виникають несподівані відкриття. Історія з відкриттям таблиці Менделєєва чи законів Ньютона — яскраве тому підтвердження.

На відміну від наукових відкриттів, художні інновації щоразу народжуються від глибинних праоснов. Митець не може опертися на досягнення своїх попередників — він щоразу утверджує себе у слові заново, усе «починається вперше».

У парадигмі синергетичного методу не допускається подача готових розв'язків і наперед записаних формул. Система відчинених дверей (вікон), коли площина уяви, творчого мислення стає відправною точкою для народження нових ідей та нових несподіваних відкриттів.

Відповідна кількість таких навчальних дисциплін у системі технічного навчального закладу сприятиме гармонізації навчального процесу загалом і вироблення якісно інноваційної парадигми теорії діяльності як ускладненого багатофункціонального синергетичного навчального процесу.

У такому випадку змінюються якісно орієнтири початкової парадигми: від системи емпіричного засвоєння навчального матеріалу до системи інноваційного його осмислення. Накопичення щораз більшої інформації у системі сучасної професійної технічної освіти вимагає якісного переосмислення парадигми освітньої моделі, яка полягає не тільки у більшому засвоєнні знань, а вироблення у студента якісно нової системи мислительної діяльності та гармонійного розвиненого світогляду.

В умовах перенасичення інформаційною багатовекторністю сучасного інтелектуального світу, молода людина, буває, потрапляє у складну ситуацію із навчанням, оскільки перенасиченість інформацією нерідко спричиняє психологічне, і емоційне виснаження студентів.

Сьогодні студентам потрібно виробити найголовніше вміння: правильно розставляти життєві пріоритети, правильно акцентуючи на найголовніших завданнях.

Предмети культурологічного циклу здатні стати причиною формування такої синергетичної моделі навчального процесу, під час якої студент зуміє видобути зі своєї душі та інтелектуальних скарбничок нові синергетичні моделі внутрішніх ресурсів.

Література, як особливий вид мистецької діяльності сучасності, становить духовно-емоційну екзистенцію, яка дає змогу як студентові, так і викладачеві піднятися на якісно новий рівень фахової діяльності, оскільки в основі синергетичного педагогічного методу лежить педагогіка співробітництва як вища форма навчальної діяльності у системі сучасної інноваційної професійної освіти.

Висновки. Таким чином, можемо стверджувати, що важливою вимогою для якісного функціонування окресленого методу є формування конструктивістського мислення, яке побудоване на синергетичній сув'язі насамперед мотиваційних начал, основаних на культурологічних орієнтаціях. Інтегральність у заданій системі навчальної діяльності сфокусоване на формуванні інтегрального типу мислення.

Широта кругозору співвідносна із широтою кругомислення і спроектована на майбутнє, інноваційно-прогресивний характер якого можливий при якісній зміні парадигми творення цілісності світогляду сучасного студента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла книга національної освіти України / за ред. Кременя В. Г.; НАПН України. Київ: Інформ. системи, 2010. 340 с.
2. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / упоряд. Любар О. О.; за ред. Кременя В. Г. Київ: Знання, 2003. 766 с. (Сер. Вища освіта XXI ст.)
3. Ортега-і-Гассет Х. Епілог про розчаровану душу. Вибрані твори. Київ: Основа, 1994. 420 с.
4. Федик О. Мова як духовний адекват світу (дійсності). Львів: Місіонер, 2000. 298 с.
5. Yakubovska M., Ogirko I. Archetype of the philosophy of modern education як paradigm of the form of the professional competence of the daily student of the VNS: from the pedagogical dossier of the rector of the UAD prof. Durnyak B. V. Scitechnology. 2018. № 9. С. 50–52.

REFERENCES

1. Za red. Kremenia, V. H. (2010). Bila knyha natsionalnoi osvity Ukrainy; NAPN Ukrainy. Kyiv: Inform. systemy (in Ukrainian).
2. Uporiad. Liubar, O. O. (2003). Istoriia ukrainskoi shkoly i pedahohiky. Kyiv: Znannia. (Ser. Vyshcha osvita KhKhI st.) (in Ukrainian).
3. Orteha-i-Hasset, Kh. (1994). Epiloh pro rozcharovanu dushu: Vybrani tvory. Kyiv: Osnova (in Ukrainian).
4. Fedyk, O. (2000). Mova yak dukhovnyi adekvat svitu (diisnosti). Lviv: Misioner (in Ukrainian).
5. Yakubovska, M., & Ogirko, I. (2018). Archetype of the philosophy of modern education як paradigm of the form of the professional competence of the daily student of the VNS: from the pedagogical dossier of the rector of the UAD prof. Durnyak B. V: Scitechnology, 9, 50–52 (in English).

doi: 10.32403/0554-4866-2018-2-76-142-148

THE ROLE OF BOOKS IN THE FORMATION OF STUDENTS' CULTUROLOGICAL OUTLOOK

M. S. Yakubovska

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
maria_sp@i.ua*

The role of the book in the development of the cultural outlook of contemporary students has been considered. The archetypes of formation of students' active thinking

activity with the help of artistic texts have been studied. The paradigm of the synergetic approach to the study of scientific phenomena of the modern technical field of activity has been drawn on the basis of the developed culturological outlook of students, which makes it possible to look at these concepts in a broad generalizing spectrum and in conjunction with other processes of the surrounding world.

The role of the book in systemic changes of innovative educational paradigms has been considered from the system of empirical learning of the educational material to multi-vectorized comprehension. The accumulation of more and more information in the system of modern education requires a qualitative rethinking of the paradigm of an educational model, which consists not only in the ever-increasing mastery of knowledge, but in the development of a qualitatively new system of thinking activity and a harmonious, developed outlook.

The role of artistic text as an important factor in the formation of thinking activity of contemporary students has been researched. Correspondingly, there is a reorientation of students' world outlook from the passive perception of the world to the construction of a harmonious worldview model, in the system of which there is a logically phased, multi-vector formation of human individuality that sees and perceives the world through a system of understanding of the causal relationships of the world model.

The role of the synergetic method in the systematic development of artistic tests has been considered – during which the logical, systemic, reformatting of thinking activity in multi-dimensional measurements takes place. This method is a unique tool that reduces the spiritual substance of human personality and becomes the basis for the formation of the motivational principles of professional activity.

Keywords: *archetype of modern culture, culturological paradigm, culturological outlook, democratization of education, innovative programs, harmonious development of personality.*

Стаття надійшла до редакції 24.09.2018.

Received 24.09.2018.